

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

Javaslat a

„Monostori (Maász) Márton néptanító munkássága.”

települési értéktárba történő felvételéhez

Köhler Julianna: A hűség ára.

M2B-2021/5809
ÉRKEZETT 2021 ÁPR 20.

Készítette: Benyovszki Mihály
5650. Mezőberény Ady Endre u. 13

Mezőberény 2021. április 10.

Alíírás

Mezőberényi Polgármesteri Hivatal			
Iktatószám:	1. 1299 - 1	Melléklet:	db
Érkezett:	2021 ÁPR 20.		
Előadó:	Utóadó:	Ellátó:	
		M.F.	

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó személy neve:

Benyovszki Mihály

5650. Mezőberény Ady Endre u. 13

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: *Benyovszki Mihály*

Levelezési cím: *5650. Mezőberény Ady Endre u. 13*

Telefonszám: *+36-20/ 9-572-752*

E-mail cím: *erimisi@szucsnet.hu*

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: ***„Monostori (Maász) Márton néptanító munkássága.”***

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság

☐ egészség és életmód

☐ épített környezet

☐ ipari és műszaki megoldások

☒ ***kulturális örökség***

☐ sport

☐ természeti környezet

☐ turizmus

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye.

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

x települési

☐ tájegységi

☐ megyei

☐ külhoni magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása.

Monostori Márton, Maász Márton-ként született Mezőberényben, 1899.-ben Szülei, Maász Márton és Rück Katalin. Elemi iskoláit Hernádpetriben és Mályiban végezte, de a visszatelepülésük után szülővárosában, Mezőberényben folytatta 1910-től. A szarvasi tanítóképzőben szerzett oklevelet 1917-ben, 1919-ben nevezték ki tanítónak és 1920-tól egészen 1961-ig, a nyugdíjazásig Mezőberényben volt tanító. (1920 előtt egy rövid ideig Gyopároson végezte a kisiskolások oktatását.)

Röviden összefoglalva ennyi volt a „tanítóbácsi” életpályája, azonban ennél a rövid összefoglalónál sokkal több minden volt belesűrítve az életébe.

Általánosságban elmondhatjuk róla, hogy közember volt, hisz a köznek szentelte az életét. Életébe a tanításon kívül beletartozott a sport, a zene, a színjátszás, a természetjárás és nem kis mértékben a politika is.

A tanítótói oklevél megszerzése után, tiszti tanfolyam elvégzésére, majd pedig az olasz frontra vezényelték. Az összeomlásig itt végzett harci tevékenységet, de szerencsére nem sebesült meg és egészségesen tért haza. A katonai szolgálatát a Magyar Királyi 4. honvéd gyalogezred katonájaként töltötte.

Ezt írja róla Makkay (Machalek) Pál, a -
Négyes honvédek fegyverben. - című
könyvében:

„Maász Márton. hdj. tizedes. áll. tanító
Mezőberény.

1917 április 17.-én vonult be a Nagyváradi
4. honv. gyalogezredhez, mint e.é.ö.

Nagyváradon nyert háborús kiképzése után
Karánsebesen elvégezte a tiszti iskolát

1918. január 20.-án, majd mint kiképző
teljesített szolgálatot Nagyváradon. Az

1918. április 18.-án induló menettel az olasz
hadszíntérre nyert beosztást, ahol

Tarczentóban részt vett a kardtisztesi
tanfolyamon. Később kiképző szolgálatot

teljesített. A forradalom kitörése itthon
töltött szabadsága alatt érte.”

Maász Márton

Makkay (Machalek) Pál:
Négyes honvédek fegyverben

Leszerelése után - a már említett kis kitérővel - Mezőberényben folytatta
tanítói tevékenységét.

Visszaemlékezek alapján a kisdíákok nagyon szerették, igazi tanító, nevelő volt.

Tanítói tevékenysége mellett, folyamatos közéleti tevékenységet is végzett.

Alapítója és tagja - lövész mestere - volt a helyi lövészklubnak, és mint a város
legjobb lövésze, több díjat is begyűjtött megyei és országos versenyeken.

„A céllövő sport gyakorlására 1930 februárjában megalakult a Mezőberényi
Polgári Lövész Egyesület. Tagjainak száma 140; elnöke Piltz Mihály, a község
nyugalmazott főjegyzője. Az 1933-ban elkészült új sportpályán katonai mintára
készített löteret is építettek, kiépített löpályával, fedett löcsarnokkal. Az
egyesület tagjai házi-járási és megyei, de országos versenyeken is szép díjakat
nyertek. Az egyesületnek 15 férfi és 2 női lövész mestere volt. A lövész mesterek

közül kiemelkedik Maász /Monostori/ Márton állami tanító, a lövészcsapat alapító tagja és legeredményesebb versenyzője. 1927-ben a levanteoktatók versenyén, Gyulán Gr. Andrássy díjat, 1928-ban az I. díjat, az aranyérmét nyerte el, és még 3 egyéni I. díjat szerzett."

(Jakab Mihály-Dr. Makai Gyula Mezőberény sporttörténete 1912-1978. Mezőberény 1979.)

A zene sem állt távol tőle, hegedült különböző városi zenekarokban. A színjátszás is életének része volt. Az eljátszott darabokban rendezőként, szereplőként is részt vett, mindemellett szervezte az előadásokat és a szereplőket is. Legtöbb eljátszott darabban szerepeltette a tanítványait is. Visszaemlékezésekből tudjuk, hogy a szerepeket teljes átéléssel tette magáévá, és minden tudását beleadva játszott.

„Színjátészó szülői munkaközösség

A mezőberényi I. számú általános iskola szülői munkaközössége háromszor adta elő a János Vitézt, a Heltai–Kacsóh feldolgozását. A három előadást ezeregyszázan tekintették meg. Minden szereplő tudása legjavát adta. Különösen sikerült alakításokkal lepték meg a közönséget: Szlauskó Mihályné, Ficzere János, Sch.-né Roósz Magda, Lestyán János és felesége, Monostori Márton, Vécsei Dániel és Kutzián József. Nagyon ügyesek és kedvesek voltak a negyedik osztályosoktól fölfelé szerepeltetett táncosok, kórustagok, huszárok, összesen 39 tanuló jeleskedett ebben. A sikerre jellemző, hogy Bélmegyerre is hívták a szereplőket. A tantestület részéről is és a hivatal- segédek is szereplők-, illetve zenészekként segítettek az előadást. A rendező Fekete Sándorné tanítónő hozzáértéssel vitte színre a darabot.

Az egésznek azonban az a legnagyobb értéke, hogy bebizonyította, milyen szépen, jól és szívből együtt tudnak munkálkodni nevelők, szülők, diákok a kulturális munkában is.

Boross Mihály tanár Mezőberény"

(https://library.hungaricana.hu/hu/view/BekesMegyeiNepujsg_1961_04/?query=Monostori%20m%C3%A1rton%20mez%C5%91ber%C3%A9ny&pg=141&layout=s)

Nagy szerepet játszott, és tevékenyen részt vett a tanulók tanulmányi kirándulásainak szervezésében, vezetésében. Meg szeretne volna ismertetni minden diákjával az ország legszebb tájait, nevezetességeit. Így azon gyerekeken is segített, akik csak ilyen, iskolai szervezésű kirándulásokon tudtak részt venni - országot látni - a család szűkös anyagi helyzete miatt.

„Nálunk másképp van.

Néha olyasmit is olvas az ember, hogy némely pedagógus az iskolán kívüli

népművelést mostohagyereknek tekinti. Nálunk, a mezőberényi 1. számú Általános Iskola pedagógusainál ez nincs így. Múltkori írásomból az ezzel kapcsolatos tájékoztatás kimaradt. Most pótlólag közlöm, hogy például Horváth István tanár délutánonként az Úttörőházba, teszi át székhelyét, ahol a rádiószakkört vezeti. Ugyanott vasárnaponként filmet is vetít a pajtásoknak. Hétközben a Dolgozók Iskolájában tanít, és a Vöröskeresztet irányítja. Monostori Márton hosszú évek óta a tanulmányi kirándulások lelkes szervezője és vezetője. Iskolásainkat jóformán hazánk minden nevezetesebb helyével megismertette. Adorján György, a népnevelés fáradhatatlan pártfogója és serkentője. Keze alól iskolás nemzedékek sora került az életbe. Irányi Istvánné a Pedagógus Szakszervezet helyi szervének agilis elnöke. Nagy buzgalommal intéz minden ügyes-bajos dolgot. Elődje, Bacsó Irma 4 évig vezette a szakszervezetet. Ügybuzgalma elismert. Pota Györgyné a népi demokratikus országokkal folytatott baráti levelezés istápolója. Sok örvendetes kapcsolat fejlődött így ki a mezőberényiek és a más baráti országbeliek levelezői között. Zuba Mihály a sport terén tevékenykedik. Főként a labdarúgásban és úszásban vannak sikerei. Egyébként rövidhullámú amatőr rádiós. Ponicsán Ádámné évek óta tanács- és nőtanács-tag. Ezt nyilván a társadalmi munkájával elért bizalomnak köszönheti. Ügy gondolom, a felsoroltak példája kellő bizonyíték, hogy mi, pedagógusok lakóhelyünkön milyen sokat tehetünk az iskolán kívüli népművelésért. BOROS MIHÁLY, tanár"

(https://library.hungaricana.hu/hu/view/BekesMegyeiNepujzag_1958_12/?query=monostori%20m%C3%A1rton&pg=122&layout=s)

Mindezek mellett levanteoktatói tevékenységet is végzett és ő volt az, aki elindította, és folyamatosan segítette az iskolai takarékmozgalmat.

.... Monostori Márton indította meg több évvel ezelőtt a takarékosági mozgalmat. E téren kiváló munkát végez ma is. E nevelők szorgalma és Igyekezete, különösen a fiatal pedagógusok számára megszívlelendő. ..

https://library.hungaricana.hu/hu/view/BekesMegyeiNepujzag_1958_11/?query=monostori%20m%C3%A1rton&pg=67&layout=s

Életének azonban csak egy része volt az eddig felsorolt tevékenysége. Politikában is megpróbált segíteni a település lakosságának. Német származása ellenére magyarnak vallotta magát, és ennek bizonyításaként (és az akkori helyzet politikai visszasságai miatt) nevet változtatott, és lett Maász-ból Monostori. A 40-es évek német nacionalista irányzatai rengeteg embert ragadtak magával, s történt ez így településünkön is. Ennek ellensúlyozására

alapító tagja, titkára és aktív részese volt a „Hűségmozgalom”-nak. Ebben a szervezetben a lakosok kiálltak magyarságuk mellett és elhatárolódtak a volksbundista ideológiától.

„A II. világháború alatt a mezőberényi német ajkú lakosság körében megindult a Volksbund szervezet kiépítése. Végeredményben ezzel szemben bontakozott ki a „Hűség (hűséggel) a hazához” mozgalom. Szervezői és vezetői, Bartolf József és Monostori (Maász) Márton, az alakuló összejövetelen kinyilvánították, hogy vannak Magyarországon olyan németek, akik magyarnak érzik és vallják magukat. A mezőberényi hűség mozgalom tagjainak száma 1942-ben 392 fő volt. A következő évben további 186 személy csatlakozott a szervezethez. A tagság 1944-ben tovább bővült, de az újonnan belépett tagok száma nem ismert. A mozgalomhoz elsősorban a magukat magyar anyanyelvűnek valló németek csatlakoztak, de jelentős számban támogatták a szervezkedés célját a magukat németnek vallók is. Összejöveteleiket rendszeresen tartották, és mindvégig szemben álltak a Volksbund mozgalommal.”

<https://kisebbsegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/archive/104.pdf>

A világháború után a szovjethatalom országos szinten elkezdte a német nemzetiségűek összeírását, összegyűjtését. Településünkön sem történt ez másképpen, a legtöbb német nemzetiségűt (akár csak a német hangzású neve miatt) összeszedték, hogy a Szovjetunió területén jóvátételei munkán vegyenek részt. (Malenkij robotnak hívták, ami egy kis munkát jelentett, mert a lakosokkal elhitették, hogy csak egy kicsit elmennek dolgozni.) Monostori tanító úr próbálta menteni a berényieket. A Hűségmozgalom tagsági listájával bizonygatta a szovjet parancsnoknak a lakosok magyarságát, országuk, magyarságuk iránti elkötelezettségét. Ezt a parancsnokság megelégedte, és végül a tanító úr is felkerült a munkára beosztottak közé, annak ellenére, hogy ő már „túlkoros” volt. Elméletileg a 45-év felettieket már nem vitték volna el, őt azonban valószínűleg a mentegetési tevékenysége miatt mégis elvitték. Így került ő is a malenkij robotra. Itt is próbált azonban a társain - főleg a fiatal, sokszor még gyerekkorú - segíteni, és könnyebbé tenni a nyomor, az éhség és hideg okozta kínokat, fájdalmakat.

Szerencsés hazatérése után segítségére volt azoknak, akik az eltűnt, vagy még nem hazaért szeretteiket keresték. Leveleket, kérvényeket írt a katonai parancsnokságoknak és vöröskeresztes szervezeteknek érdeklődve arról mit tudnak.

A gulágon eltöltött idő alatt naplót írt, amiben leírta az ottani megpróbáltatásait. A naplót egész idő alatt dugdosta, hogy ne találják meg, azonban amikor hazaindították egy csoporttal, nem merte magánál tartani, mert félt, hogy megtalálják, és akkor nem mehet haza. Így ezt a naplót hazaérkezése

után újra papírra vetette emlékezetből, azonban az akkori rendszer miatt ezt is titokban kellett tartania. Negyven év után jelent meg a naplója, először újságokban fejezetekben leközölve, majd könyv alakban is.

A könyv címe: *A hűség ára: ártatlanok pokljárása a II. világháború végén. Szekszárd, 1989.*

Múltja miatt egy ideig nem taníthatott, ezért a helyi Földműves Szövetkezetben helyezkedett el. (Földműves-szövetkezeti felügyelő-bizottsági tagságát azonban sokáig megtartotta, és aktívan részt vett a közgyűléseken.)

https://library.hungaricana.hu/hu/view/BekesMegyeiNepujasg_1967_03/?query=monostori%20m%C3%A1rton&pg=114&layout=s

Négy év eredményeiről adott számot a Mezőberényi Fmsz igazgatósága

...*Monostori Márton* meglelégedéssel szólt arról, hogy a földművesszövetkezet mintának beillő szép boltegységekkel rendelkezik. Véleménye szerint tovább kell javítani a kiszolgálás udvariasságát, és az áru- választékot. Hiányolta többek között, hogy sok esetben nem lehet hozzájutni úgynevezett filléres árukhoz, különböző szegekhez, csavarokhoz, drótokhoz...

Miután újra a katedra mellé került, nyugdíjazásig folytatta a tanítói tevékenységét, és a színjátszást, a színelőadások szervezését sem adta fel. Idős korában ügyvéd fiához, Dombóvárra költözött a feleségével és itt is haltak meg. Sírjuk a Mezőberényi Köztemető központi helyén található. Nehéz, mozgalmas élete ellenére, hosszú életet engedélyezett neki a sors.

Az alábbi cikkekből, még sok érdekes részletet megtudhatunk életéről, munkásságáról.

Dunántúli Napló, 1987. június 28.

Forradalmár? Politikus?...

Monostori Márton Rubindiplomás néptanító Dombóváron

Szívből jövő ritka ünnepség színhelye volt a nemrég Dombóváron a Molnár György Általános Iskola díszterme. Monostori Márton nyugalmazott tanítónak itt adták át ünnepélyesen a rubin diplomát: tanítói oklevelét 1917. április havában állították ki a Szarvasi Evangélikus Tanítóképző Intézetben. Szűkebb és tágabb családtagjai mellett ott voltak a pályatársak, barátok; a dombóvári pedagógus klub nyugalmazott tanárai, tanítói, a városi és megyei tanács illetékes vezetői. A bensőséges ünnepséget a városi televízió is sugározta.

Monostori tanító urat két éve, egy televíziós dokumentumfilmben ismertem meg közelebbről. A bevezető mondat tokát tőle hallhattuk arról a küzdelemről, amelyet az ország különböző tájain élő svábság egy-egy maroknyi rétege harcolt meg 1942–1944 között a lélekmérgező náci propaganda ellen. A Kettős Körös menti Mezőberényben ő volt lelkes propagátora, szervező titkára a Hűséggel a hazához! – mozgalom helyi szervezetének, miért is a

nyilasterror idején, az utolsó, hetekben-hónapokban bujkálnia kellett a Gestapo előtt. Kicsoda hát Monostori tanító úr? Forradalmár? Politikus?

Egyik sem. Egyszerűen tanító. Pedagógus, immár 70 esztendeje. Néptanító, akiben a nemzetiségi lét fogalmához mélyen hozzátartozott a

magyarságtudat, a nemzethez kötődés tudata, amelyet oly ékesen és meggyőzően plántált bele ki tudja, hány ezernyi tanítványába. Érvelt, nevelt és tanított, hol ó-frank (sváb) dialektusban, hol Schiller és Goethe nyelvén vagy tisztán, szépen magyarul. Attól függően, mikor, hol s kiket bízott rá több mint fél évszázadon, át az alföldi táj, a Viharsarok küzdelmes életű népe.

E tájék szülötte. Szülei pár holdas kisparasztok. Apja később uradalmi béresgazda, aki fiát tanítónak nevelte. Nem „úr”-nak: e megszólítással jelleme révén süvegelte meg a falu, mint olyan „Mestör” urat, aki soha nem

felejtette, el, honnan jött.

Friss diplomájával tartalékos tiszti tanfolyamra, majd tévesen az olasz frontra vezényelték 1917 tavaszán, hogy végigcsinálja, ami még vissza volt az összeomlásig a Monarchiából. Leszerelése után tanított Orosháza mellett, majd városnyi nagy szülőfalujában, Mezőberény állami elemi iskolájában, egészen nyugdíjaztatásáig, 1961-ig. S még utána is sokáig, ha hívták. Vagy éppen TIT-előadóként.

Tanított, nevelt a katedrán: kisdiákokat, iparos tanulókat; sportvezetőként atletizáló fiatalokat. Muzsikált a helyi iparoskor zenekarában, és műkedvelő előadásokat rendezett, mint nemzedéke legjobbjai. Majd bekapcsolódva a politikai életbe, minden erejével és szónoki készségével szervezte a németek Hűségmozgalmát, a — ha nem is „egyet se”, de — minél kevesebb katonát Hitlernek!” gondolata jegyében. Így került feketelistára.

Két világháborút s a rákövetkező nehéz éveket élte meg. Mindig bizakodva, sosem csüggedve. Néhány éve ügyvéd fiáék városába költözött, gyerekei, unokái s hat dédunokája közelségébe.

Nyolcvannyolcadik évében ma is előadásokat tart és szervez; munkálkodik a helyi pedagógus klubban, és szemlélődik a világban: mit tehetne még?

Szép, hasznos és munkásboldog esztendőket kívánunk számára a magunk és olvasóink nevében.

W. E.

<http://www.opskk.mzb.hu/index.fcgi?rx=&nyelv=hu&stype=1&stype2=&menuparam5=125&heaAdat=1173>

Monostori Márton

Maász Márton

(Mezőberény, 1899.12.05. - Dombóvár, 1990.05.xx.) tanító

Sz.: Maász Márton és Rück Katalin. H.: Maász Mária (1921). Gy.: Gabriella (1923), Ernő (1929). T.: elemi iskoláit Hernádpetriben és Mályiban végezte, majd miután a család visszakerült 1910-ben Berénybe, itt folytatta. A szarvasi tanítóképzőben szerzett oklevelet 1917-ben, 1919-ben nevezték ki tanítónak. É.: az Orosháza-Gyopárhalmi iskola tanítója (1919); a mezőberényi állami iskola tanítója (1920-1961). 1927. és 1931. között tanított az ókerti iskolában, majd 1931-től az akkori központi iskolába került, ahol 12 évig volt igazgatóhelyettes. A háború után, a hadifogságból hazakerülve előbb egy évig a katolikus iskolában, majd az 1. Sz. Általános Iskolában tanított. Tanítói tevékenysége mellett számos kirándulást szervezett gyerekek részére, több színelőadást is rendezett. 1961. november 15-én vonult nyugállományba. Egyik alapítója volt a Mezőberényi Polgári Lövész Egyesületnek, maga is kiváló céllovó volt, háromszor is nyert I. díjat a Békés megyei lövészversenyeken. Két évtizedig tagja volt a Földműves-szövetkezetnek, több mint tíz évig igazgatója, illetve felügyelő-bizottsági tagja.

A "Hűséggel a hazához" mozgalom egyik helyi alapítója és titkára volt. 1984-ben Dombóvárra költözött, s itt élt haláláig. H.: céllövészet, vadászat. F.: gyermekei, Tomcsányiné Monostori Gabriella és Monostori Ernő adatközlései; Tanítók I. Honismereti tábor gyűjtése, 1987; Mezőberény sporttörténete 1912-1978. Mb., 1979.; Monostori Márton: A negyvenes évek "hűségmozgalma" megyénkben. In: Berényi Kalendárium. Mb., 1990. Kitüntetések: Andrássy-díj (1927) Művek, eredmények: A hűség ára. Ártatlanok pokoljárása a II. világháború végén. Szekszárd, 1989. Szerepel az Életrajzi lexikonban.

<http://www.barkaonline.hu/tarca/331-bla-a-templomkertben>

...A berényi bányáslámpa annak a szimbóluma, hogy egy kisebb közösség megpróbálja az elveszett emlékezetet feléleszteni. 2005-ben megjelent a deportáltak egyikének páratlanul érdekes visszaemlékezése A hűség ára - Ártatlanok pokoljárása a II. világháború végén címmel. A szerző Monostori (Maász) Márton, egykori mezőberényi tanító, aki a Hűség-mozgalom szervezője és vezetője volt. Őt - noha a korhatárnál, vagyis 45 évnél idősebb volt - éppen azért tették be a transzportba, mert, mint a mozgalom vezetője, megpróbált embereket menteni. Az élményszerű, ugyanakkor távolságtartó könyv olvasója átélheti a deportálás minden mozzanatát, a zárt vagonokban megtett háromhetes utazástól a lágerbeli szenvedéseken keresztül a hazatérésig. Ez év nyarán pedig napvilágot látott egy újabb könyv: Album - Azokról, Akik /így/ 1945-1949-ig jóvátételi munkán szenvedtek Mezőberényből. Az Album egy képes és szöveges lexikon, amelyből megismerhetjük minden deportált életrajzát s fiatalkori arcképét. A szöveges részt Köhler Júlia írta, a képeket Csávás István gondozta. (A kétkötetesre tervezett könyv első részét vehettük most kézbe.)

<https://mezobereny1.lutheran.hu/h601.pdf>

Január 6-án gondolhattunk gyülekezetünk 260 éves életének legszomorúbb napjára. Közel 600 fiatal hurcoltak el a megszálló hadsereg parancsára jóvátételi munkára a szovjet bányákba. Váratlanul jött a parancsszó, reménytelen volt a megmenekülés, kilátástalan jövő várt elhurcoltakra és itthon maradottakra. Egy ember mégis felemelte a szavát. Az állami népiskola tanítója, Maász Márton, aki a rendelkezés pontos betartása mellett már nem is volt elhurcolható, 45. életévét betöltötte, legközelebbi családtagjai a testvérén kívül nem is kerültek a gyűjtőlágerbe, mégis próbált érvelni a berényiek elhurcolása ellen. Ő, a szerény néptanító szervezkedet egy évtizeden át az előző sötét hatalommal szemben is a magyar hazafiság mellett. Vezetésével csatlakozott a mezőberényi német származásúak jelentős része a Bonyhádról induló „Hűséggel a

hazához" náciizmus elleni mozgalomhoz. Meggyőződése volt, hogy aki üldözöttként itt a magyar földön 200 éve magyar búzából sültött magyar kenyeret eszik az 1945-ben, az idegen katonai hatóság előtt is magyar. Érdemes arra a fiatal diákra is emlékezni, aki megértve ezt a gondolatot, így verselt idevetődött őséről, 1942-ben:

*Szomszédai testvérnek fogadták,
Velük dalolt magyar éneket,
Együtt aratta az aranykalászt
Együtt szegték meg a fehér kenyeret
Verejtékével százszor megöntözte,
Magához láncolta kedves lakát,
Testvéreivel kéz a kézben védte,
Szerette, imádta a magyar hazát.*

/Szeider Imre /

Hiába volt minden érvelés, az egyetemes bűnösség elve alapján a 18 éves kislánynak, a 16 éves fiúnak, a 40 éves férfinak menni kellett. Az érvelő Tanítót megjutalmazták, együtt mehetett Védenceivel egészen Krivojrog vasércbányájába, -30 fok feletti hideg telébe, az éhezés nevelőintézetébe. Együtt dolgozott a kortársaival, hiszen ebbe a lágerbe került a negyvenes férfiak nagy része. Nem volt közöttük katonakorú, hiszen azok a harctéren voltak, illetve haltak. Néhány 20 év alatti fiatalember került még oda, gyakran az édesapjával együtt. Télben - fagyban a bányához vasutat, a hőségben áramvezetéket építettek, az őszi vizes-fagyos sárból téglát vetettek. Szenvedtek mindenféle élősködő és rágcsáló szobatársaként, hajnalban és késő este rótták a kilométereket a lágerből a munkahelyre, viselték a lágerparancsnokok idegekre ható létszámmellenőrzéseit. Ették a sovány káposztalevest, a kanálnyi hántoltbúza- kását, a ragadós, teljes kiőrlésű gabonából készült kenyeret /toklász is volt benne!/. Fáradtságnál, éhezésnél még inkább keserítette életüket a honvágy, a szeretteikért való aggodás, hiszen másfél éven át levelet sem írhattak, de nem is kaptak. Tanító úrnak kiemelt feladata volt, hogy mindezt leírja, még ablak mellé helyezkedhetett el már a hetekig tartó úton is és a lágerben is. Volt ügyes, az asztalos mesterséghez értő sorstársa, aki a költözések, ellenőrzések idejére átalakította a ládáját, hogy ne legyen a drága áron írt napló a parancsnokok martaléka. A nyomorúság a halál előszobáját jelentő ápolóhelyen a végsőnek tűnt, itt már a feljegyzések is veszélyben voltak. Az utolsó helyzetet jelentette a huszonegy hónap utáni hazakészülődés: a naplót meg kellett semmisíteni, mert ha miatta az írója nem kerülhet vonatra, akkor ő semmisül meg ott fogolytáborban. Kedves Tanító Bácsink itthon frissen az élményei és emlékei alapján újra leírta naplóját, sokak érdeklődésére számítva. Az érdeklődés meg lett volna, de a körülmények nem engedték az írás kiadását. 40 éven keresztül magányos óráiban csiszolgatta

kedves naplóját, pontosította emlékeinek leírását, óvta mindentől, főként mindenkitől. Az évek és azok a bizonyos hónapok nagyon megviselték egészségét és vele együtt sok gondot átélt kedves felesége egészségét, gyermekeik messze kerültek a szülővárostól és így ők is vállalták költözést. Fiúk és családja közelében találtak otthonra, Dombóváron, ahol közel 300 éve magyar földre vándorló őseik is letelepedtek rövid időre, mielőtt az Alföldet választották lakóhelyként. Új otthonukban, a körülmények alakulása, majd a megözvegyülés idején újra kereste a lehetőséget Monostori /Maász/ Márton leírt élményeinek terjesztésére. 1989- ben erre mód nyílt egy szekszárdi folyóirat hasábjain. Nem érthette meg, hogy munkáját teljes egészében kinyomtatva lássa, a folyóirat megszűnt, a sok munkától, gondtól, az évek sokaságától megfáradt drága Tanító Bácsink csendben átszenderült abba a világba, ahol mindezek megszűnnek, mert Teremtője,

Megváltója, Megszentelője oda vette, ahol „nincs fájdalom, sem gyász”. Súlyos örökségként hagyta kedves fiára a negyven éven át csiszolt, szép munkáját. Gyermeke egyik legfontosabb feladatának tekintette Édesapja írásának kiadatását, de ennek még egy akadálya lett. A gondos megőrzés során ügyvédi pályafutásának sok-sok dokumentuma között ez az írásköteg elvegyült. Irodája költöztetése során sem bukott elő az olyan gondosan védő kötegek közül. Az Unoka kedvesen megjegyezte, hogy Édesapja „ebbe belebetegedett”. A gyógyulás közben a gondos rendezgetés során előbukkant a becses „köteg”. Gyors intézkedés: Vigyük Berénybe és keressünk módot a könyv kiadására. A mindeneket jól rendező Mindenható megáldotta ezt a hűséges kitartást: 2006. március idusára elkészült Monostori /Maász / Márton könyve: A hűség ára. Emlékezzünk tisztelettel Tanító Úrra, aki még a legnagyobb nyomorúságában is tanítani akart, kegyelettel emlékezzünk azokra, akik a könyv szereplői, a nyomorúság áldozatai. Kísérje áldás mindazok életét, akik közel hatvan éven át dédelgették, előkészítették a kiadás reménységét, lehetőségét. Köszönet azoknak, akik az álmodat realitássá, könyvvé formálták! Ez a könyv mindannyiunk öröksége!

Emlékezni tanít kortársakat. Hálát adni tanít ifjabbakat, hogy nem születünk pár évvel előbb! Figyelmeztet, hogy az ember mire képes embertársával szemben! Imádkozzunk azért, hogy Urunk őrizze meg az emberiséget minden gonosztól!

Köhler Julia

https://library.hungaricana.hu/hu/view/BekesMegyeiNepujasag_1982_09/?query=monostori%20m%C3%A1rton&pg=65&layout=s

— A BÉKÉSI MEGYEI pedagógusok közül a Debreceni Tanítóképző Főiskola tanácsa Juhász Sándort, Kállai Sándort és Kiss Lajost, gyémánt-, Darpak Ilonát, Dér Máriát, Kaba Marit, Kundra Györgynét, Tivadar Ilonát, Bíró Ferencet és

Györgydeák Zoltánt arany-, Czeglédi Jánost és Monostori Mártont pedig vasdiplomával tüntette ki szeptember 4-én, a városi sportcsarnokban rendezett tanévnyitó ünnepélyen.

Következzen egy cikk és fotó, Köhler Julianna könyvéből.

*Köhler Julianna: **Album** azokról, akik jóvátételi munkán szenvedtek Mezőberényből.*

I. kötet. Mezőberény, 2007 a hazatérés 60. évfordulóján.

271. Monostori Márton.

1899-ben született. 1917-ben, tanítóképzős korában, Aradon, önként jelentkezett katonának az első világháború idején. Elvégezte Karánsebesen a Tartalékos Tiszti Iskolát és az olasz frontra került. A front mögötti tartalékosok kiképzésével foglalkozott Udine térségében. 1918-ban utazott haza, amikor kitört az Őszirózsás forradalom. Ezután nem ment vissza a frontra, ő befejezte a háborút. Tanítói pályafutását 1919-ben kezdte Gyopárhalmán. 1920-ban a mezőberényi Ókerti Iskolában kapott állást, ő volt az újonnan létesített iskola első tanítója. 1921-ben házasodott, felesége Maász Mária, két gyermeket neveltek. A két háború közötti időszakban levante-lövészoktató is volt. Az

oktatók versenyén háromszor nyert megyei első díjat. A községben rendszeresen műkedvelő előadásokat rendezett, mind a Gazdakörben, mind pedig az Ipartestületben. 1930-ban került a központi Állami Iskolába. Nevét 1941-ben változtatta meg, "Maász"-ról „MONOSTORI“-ra, hogy így is bizonyítsa hazájához való kötődését. A második világháború idején, látva a nácizmus előretörését és ismervé a mezőberényi német származásúak elzárkózását a z új politikai irányzattól, felismerte feladat-megoldási lehetőségét. Megszervezte a Bonyhádról indult „hűség-mozgalmat” a községben, még a 40km-re lévő Eleken is igyekezett megismertetni a mozgalom célját a magyarsághoz hű német származású polgárokkal. Mezőberényben, különösen a tehetősebb gazdák körében szép eredményt ért el, mert ez a réteg nem várt semmit az idegen hatalomtól, sőt féltette mindazt, amit őseik 200év alatt elérhettek letelepedésük helyén. A nincstelenek inkább várták a sorsuk jobbra fordulását, az új eszméket hirdető hatalomtól. Tevékenységét a német megszállás után nem nézték jó szemmel a hatalom képviselői. 1944 nyarán „tisztességes” csendőrök

barátian figyelmeztették időben, hogy antifasiszta tevékenysége miatt keresi a GESTAPO, ezért a szovjet hadsereg bejöveteléig, 1944. október 6.-ig a berényi, gyomai, csorvási tanyákon bujkált ismerőseinél. 1945. január elején, mikor elkezdték összegyűjteni a német származású fiatalokat jóvátételi munkára, ő menteni próbálta a „hűséges” berényieket. A nácizmussal szimpatizáló családok még szeptemberben elhagyták a községet, menekülve a közelgő szovjetek elől. Felkereste a z NKDV-s parancsnokot és addig „zaklatta” hogy végül őt is a gyűjtőtáborba fogták, bár már túl volt a korhatáron. A családja utána vitte a ruháját és más szükséges dolgokat, hogy ne szenvedjen szükséglet a „malankij-robot” idején. Krivoj-Rog-ba került a legnehezebb körülmények közé. 47-kg.-os testsúlyát alig tudta hazahozni, amikor 1946 októberében az Úristen hazasegítette. Saját és sorstársai „élményeit” leírta „A HŰSÉG ÁRA” c. könyvében, mely az események után 60 évvel megjelenhetett. Egy ideig nem taníthatott, ezért a helyi Földműves-szövetkezetnél adminisztrációs munkát végzett, majd még tíz évet taníthatott is. Szerette a kertjét, szívesen foglalkozott az unokáival, mindig talált olyan elfoglaltságot is, ahol emberekkel foglalkozhatott. Nagyon fájlalta, hogy gyerekei nem a szülőföldjükön telepedtek le. Feleségével megünnepelehték szeretteik körében a 60. házassági évfordulójukat. Idős korukban fiához, és annak családjához költöztek Dombóvárra, önálló lakásba. Felesége ezután hamarosan meghalt, ő viszont önállóan élt a lakásában, szerettei naponta többször felkeresték. Megérte, hogy a szovjet csapatok megkezdték a kivonulást hazánkából, az első szabad választások első fordulóját utáni napon hunyt el 1990-ben.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/BekesMegyeiNepujsag_1972_08/?query=monostori%20m%C3%A1rton&pg=258&layout=s

Hatvan éves Mezőberény sportmozgalma

A négy mezőberényi sportkör tiszteletbeli tagjává nyilvánította, és örökös pályabelépővel jutalmazta meg az alábbi, idősebb sportembereket: Bartóki József, Monostori Márton, Mériai József, Kiss Antal, Pánczél Mihály, Szollár János, Schön András, Székely Béla és Havasi László.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/BekesMegyeiNepujsag_1990_02/?query=monostori%20m%C3%A1rton&pg=83&layout=s

...Bak Mihály Monostori Mártonról, Mezőberény rubindiplomás néptanítójáról közöl életrajzi részleteket, bemutatva a neves pedagógus sokoldalú, népért való munkálkodását.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/EvangelikusElet_1981/?query=monostori%20ma%C3%A1sz%20m%C3%A1rton&pg=143&layout=s

— **házassági évforduló.**

Monostori Márton és felesége, sz. Maász Mária május 17-én Mező-berényben az I. kerületi templomban ünnepelték házasságkötésük 60. évfordulóját. Az ünnepi alkalmon ifj. Ferenczi Zoltán segédlelkész hirdette Isten ígését. „Minden dolgok szeretetben történjék.”

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett.

Monostori (Maász) Márton tanító élete, nem csak a tanításról szólt. Elsősorban tanító volt, de életében fontos szerepet játszott a „köz-élet”. Rengeteg olyan dologba belevette magát, amivel segítette a lakosság testi, és szellemi életének fejlődését. Sportolt, lövészklubot vezetett, természetjárás vezető egyénisége volt, zenélt, színjátzó körben szerepelt és rendezett is. A politikában is aktívan részt vett - Hűség Mozgalom szervezése - és szerencsétlenségére megjárta a szovjet munkatábor is. Segítette az innen haza nem térők felkutatását és mielőbbi hazaérkezését. Mindent, amit tett, megpróbálta úgy tenni, hogy eredményes és előremutató legyen. A munkatáborban írt naplójával - amit hazaérkezvén újra kellett írjon - minden mezőberényi számára bemutatja, milyen szörnyűségeket kellett ott elviselniük, és a településünk lakói információt kaphatnak a „tanítóbácsival” egy táborban levő rokonaik ottani sorsáról, életéről - haláláról.

Mindezek mellett nagy gondot fordított a családjára, gyerekeinek megfelelő taníttatására. Feleségével több, mint 60 évig éltek boldog házasságban. Kijelenthetjük, hogy Monostori (Maász) Márton egész életében kiemelkedő személyisége volt a mezőberényi közéletnek, és a lehetőségeihez képest az élet minden területén kiválóan teljesített. A neve a mai napig közzsájon forog, az idősebb és a középkorúak között is, és nagy szeretettel emlékeznek rá. Az értéktárba kerülés után, remélhetőleg a fiatalabb korosztály is megismeri a nevét és áldásos tevékenységet. Monostori (Maász) Márton munkásságának felvételét, ezért mindenképpen javaslom a Települési Értéktárba a
„Monostori (Maász) Márton néptanító munkássága.” c. javaslat alapján.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Mezőberényi Hírmondó

mezobereny.hu

konyvtar.mezobereny.hu

Hungaricana adatbázis

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

1.) *Fotómelléklet.*

Facebook.hu Mezőberény anno.

*Monostori tanító úr az I. sz. általános iskola tanári karával, a kastély udvarán.
Monostori Márton a kép bal szélén.*

Facebook.hu Mezőberény anno.

Napközi otthonos tanítóként diákjaival.

*Facebook.hu Mezőberény anno.
Színjátszó körös diákjaival.*

*Facebook.hu Mezőberény anno.
Amatőr színjátszó csoporttal. Monostori Márton
az első sorban, kalappal a kezében.*

*Facebook.hu Mezőberény anno
Tanítványaival az iskola udvarán.*

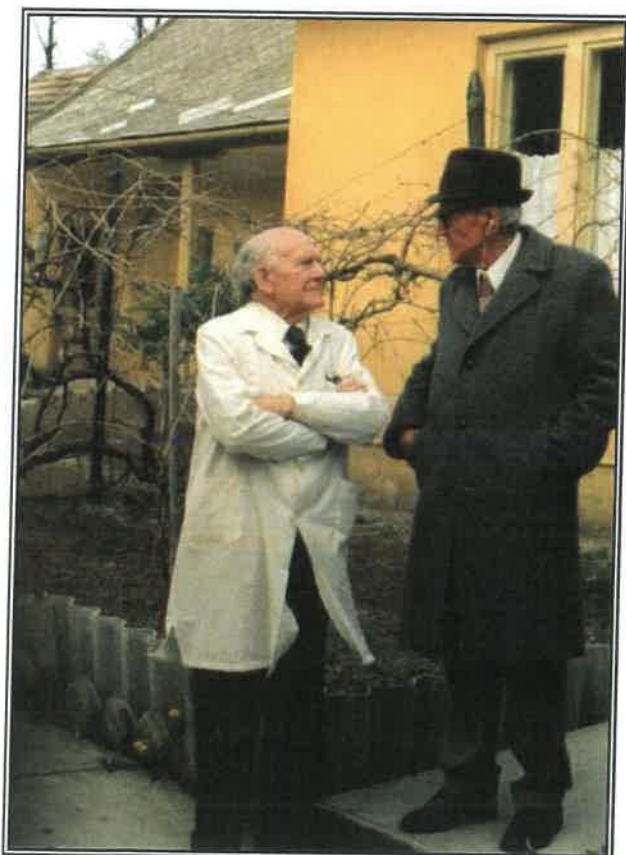
Facebook.hu Mezőberény anno.

Egy levelezőlap, melyet Monostori Márton kapott válaszként a megkeresésére. Ezen levelezés tárgya, az egyik „malenkij roboton” eltűnt személy felkutatása. (A táborban a fiatal fiú és a tanár úr együtt voltak kórházban és jól összeismerkedtek. A hazafelé úton azonban a fiatallembert betegségé, gyengesége miatt román területen levették a vonatról, kórházba vitték, de többé senki sem látta.)

*Amatőr színjátósók között.
A képen Monostori Márton éppen a
Francia királyt játssza a János
Vitéz című, ő általa rendezett
darabban.
A szereplők között a felnőttek
mellett a diákjai is feltűnnek.
Visszaemlékezések alapján a tanár
úr ezt a szerepen óriási odaadással
és átéléssel játszotta el.*

Mindkét fotó: Facebook.hu Mezőberény anno.

*Monostori Márton már nyugdíjas
korában, barátjával és kortársával,
Dr. Bak Mihály községi orvossal
beszélget, a doktor úr házának
udvarán*

Ajánlás.

„Monostori (Maász) Márton mezőberényi néptanító munkássága” a települési értéktárba történő felvételéhez

Városunk szülötte, Monostori Márton meghatározó alakja volt a mezőberényi pedagógus karnak. A vidéki, gyakran hátrányos helyzetű gyerekek teljes felzárkóztatását ha nem is, de szemléletüket, tudásvágyukat nagy mértékben befolyásolta odafigyelésével, munkásságával. A gyerekek érdeklődésének felkeltésével elérte azt, hogy a tanítványai az iskolai kirándulások során megismerhették az ország távolabbi vidékeit, városait, észrevehették a különbségeket, előnyöket és hátrányokat a mi vidékünkkel összehasonlítva. Kiemelkedő eredményeket értek el a tanítványai a sport, a zene és a színjátszás területén. Ma leginkább úgy mondjuk, hogy a szabadidő hasznos eltöltésére nevelte tanítványait, szakkörök, filmvetítések segítségével juttatta élményekhez a gyerekeket.

Ő volt a mezőberényi, Hűség a hazához mozgalom alapító tagja és titkára a helyi Volksbunddal szemben. Mint német nevű, német nemzetiségű, de teljesen magyar szívű és érzelmű tanító a mezőberényi svábok málenkij robotra történő elhurcolását igyekezett megakadályozni. Ennek az lett a következménye, hogy korhatáron túliként őt is elvitték és Krivoj-Rogban szenvedett sorstársaival 31 hónapon keresztül. Itt is maga köré gyűjtötte a fiatalokat és mesélt nekik történelemről, irodalomról és a világról. Naplót vezetett, amelyet hazaindulás előtt megsemmisített attól féltve, hogy ha megtalálják nála, akkor esetleg nem engedik haza. Itthon aztán emlékezetből újra írta. Ez lett az alapja a 2006-ban megjelent, A hűség ára című könyvének. Hazajövele után segített azoknak a családoknak a keresésben, akiknek hozzátartozóik tűntek el a málenkij robot idején. A sors úgy hozta, hogy még megérte az orosz katonák kivonulását, ez nyilván valamiféle elégtétel volt a számára. Az viszont keserűséggel tölthette el, hogy a málenkij robotos "bűnös múltja" miatt hosszú évekig nem taníthatott. Neki és minden mezőberényi elhurcoltnak állít emléket Köhler Júlia - Csávás István Album című könyve.

Monostori Márton munkásságának felvételét a mezőberényi Értéktárba javaslom.

Mezőberény, 2021. április 15.

Kisari Miklósné

3.)MELLÉKLET.

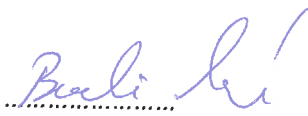
Nyilatkozat.

Alulírott Benyovszki Mihály, hozzájárulok, hogy a települési értéktárba való felvételhez elkészített **„Monostori (Maász) Márton néptanító munkássága.”** c. javaslatban szereplő képeket, adatokat és információkat a Települési Értéktár Bizottság (egyéb értéktárba kerülés esetén az illetékes értéktár bizottság) az ide illő jogszabályok betartásával szabadon felhasználhatja.

A képek nem saját tulajdonú fotók ezért a fotóknál a forrás jelölve.

Mezőberény 2021. április 10.

Benyovszki Mihály.

.....
aláírás